

Regional Project on Social Rights for Vulnerable Groups (SoRi)

RAPORTI I MONITORIMIT PËR SHPËRNDARJEN E NDIHMËS EKONOMIKE DHE RESPEKTIMIN E TË DREJTAVE TË KATEGORISË SË PERSONAVE ME AFTËSI TË KUFIZUAR

Qershor 2019

1

Raporti i vlerësimit është përgatitur nga ekspertët e Institutit Shqiptar për Studime Ligjore dhe Territoriale (A.L.T.R.I) në kuadër të iniciativës me temë “Monitorimi dhe promovimi i shpërndarjes së barabartë të të drejtave sociale për grupet vulnerabël në nivel kombëtar dhe lokal (Kukës, Elbasan dhe Librazhd)”, me mbështetjen e Deutsche Gesellschaft fuer Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. Opinionet e shprehura në këtë material nuk përfaqësojnë domosdoshmërisht mendimet e donatorit

Tabela e përmbajtjes	
Hyrje	3
I. Roli i Njësive të Qeverisjes Vendore	4
I.1 Analiza e të dhënave të mbledhura nga përfaqësuesit e Bashkive Kukës, Elbasan dhe Librazhd	5
II. Ofrimi i Ndhmës Ekonomike	11
II.1 Analizë e të dhënave të mbledhura nga intervistimi i grupeve në nevojë në lidhje me ndihmën ekonomike	12
II.2 Problematikat e konstatuara dhe rekomandime	14
III. Respektimi i të drejtave të Personave me Aftësi të Kufizuar	16
III.1 Analizë e të dhënave të mbledhura nga intervistimi i grupeve në nevojë që i përkasin Personave me Aftësi të Kufizuara (PAK)	16
III.2 Problematikat e konstatuara dhe rekomandime	20

Hyrje

Varfëria është e lidhur me një shumëllojshmëri shkaqesh, duke përfshirë gjendjen e tregut të punës (papunësisë dhe pasivitetit), strukturën e moshës së popullatës, pozitën gjeografike, etnike, nivelin e arsimit dhe faktorë të tjerë. Të dhënat në dispozicion tregojnë se grupet e popullatës që ballafaqohen me rrezik më të lartë të varfërisë janë të papunët, grupet në nevojë, më pak të arsimuarit, personat që jetojnë në zonat rurale dhe ata të angazhuar në bujqësi për nevoja personale.

Zbutja e varfërisë është një çështje shumë më e gjerë se sa vetëm mbrojtja sociale. Politikat e mbrojtjes sociale mund të kontribuojnë në uljen e varfërisë. Në kontekstin e përgjithshëm ekonomik, politikat e punësimit janë vendimtare për uljen e nivelit të varfërisë në Shqipëri. Zbutja e varfërisë nuk lidhet vetëm me pagesat dhe me shërbimet e kujdesit shoqëror, por edhe me një gamë të gjerë politikash të tjera, duke përfshirë, në veçanti ato të lidhura me kujdesin shëndetësor dhe me arsimin.

Qasjet e ndjekura deri me sot, janë bazuar në prioritizimin e grupeve të caktuara, të identifikuara si të rrezikuara apo të pambrojtura. Kjo mund të jetë efektive në përcaktimin e proceseve të koordinimit në nivel kombëtar për këto grupe. Megjithatë, kompleksiteti i përjashtimit mund të orientojë drejt politikave të fragmentuara dhe gjithnjë më pak koherente në kontekstin e rritjes së delegimit/decentralizimit të kompetencave. Kjo çon në fragmentim të mëtejshëm dhe rritje të kostove duke rrezikuar zbatimin e këtyre politikave të mbrojtjes sociale.

Për të pasur një qasje koherente për mbrojtjen sociale, është e nevojshme shënjestrimi i individit në kompleksitetin e nevojave që ka. Një person me aftësi të kufizuara është para së gjithash një fëmijë apo një i rritur me nevoja të veçanta dhe përballet me pengesa njësoj si individët e tjerë të së njëjtës grup moshe. Kjo qasje mundëson hartimin e politikave gjithëpërfshirëse dhe koherente.

Zbutja dhe lehtësimi i varfërisë mundësohet duke siguruar mbulim më të mirë të familjeve dhe individëve të varfër dhe ekstremisht të varfër, rritjen e transparencës dhe shmangien e abuzimeve në skemën e Ndhmës Ekonomike (NE) dhe mbi të gjitha lidhjen me shërbime të integruara dhe skemat e punësimit, me qëllim riintegrimin social të tyre.

Përmirësimi i cilësisë së jetesës së personave me aftësi të kufizuara mund të vijë nëpërmjet vlerësimit bio-psiko-social bazuar në standardet ndërkombëtare të klasifikimit të aftësisë së kufizuar, duke ndërthurur skemën e pagesave në *Cash* me shërbime të integruara, me qëllim integrimin në jetën shoqërore dhe ekonomike.

Bazuar në parimet e decentralizimit dhe deinstitutionalizimit, është e nevojshme zhvillimi i shërbimeve të përkujdesit social për përfshirjen e grupeve në nevojë në programet e Mbrojtjes Sociale. Këto shërbime lidhen me (i) skemën e ndihmës ekonomike dhe aftësisë së kufizuar, (ii) shërbimet e kujdesit shoqëror ekzistuese dhe ato të propozuara dhe (iii) çdo çështje tjetër në fushën e mbrojtjes sociale.

Reformimi i Programit të Mbrojtjes Sociale mund të arrihet nëpërmjet transformimit të Ndhmës Ekonomike në një skemë aktive të riintegritit social; rishikimin e sistemit të vlerësimit të aftësisë së kufizuar; ndërhyrjes dhe riintegritit të fëmijëve në familje e komunitet, duke treguar kujdes të veçantë për fëmijët jetimë social dhe biologjikë dhe ofrimin e shërbimeve të integruara.

Prioritet duhet të jetë sigurimi i burimeve të nevojshme për grupet më të rrezikuara nëpërmjet Fondit Kombëtar për Shërbimet Shoqërore dhe Fondeve Rajonale për Shërbimet Shoqërore si pjesë e Fondit Shoqëror. Për këtë është e nevojshme krijimi i sinergjive midis politikave aktive të punësimit dhe përfshirjes sociale, në mënyrë që të gjithë qytetarët shqiptarë të jenë të siguar, të mbrojtur nga rreziku i rënies në gjendjen e varfërisë përgjatë periudhave aktive dhe joaktive të jetës.

I. Roli i Njësive të Qeverisjes Vendore

Në kuadër të zbatimit të Strategjisë Kombëtare Ndërsektoriale për Decentralizimin dhe Qeverisjen Vendore 2014-2020, organet e qeverisjes vendore kanë të përcaktuara tashmë prioritete të reja në bashkëpunim të ngushtë me organet e qeverisjes qendrore, për thellimin më tej të procesit të decentralizimit në përputhje me parimin e autonomisë vendore.

Mirëqeverisja, transparenca dhe llogaridhënia në menaxhimin e burimeve publike në interes të qytetarëve, rritja e cilësisë së shërbimeve publike që u ofrohet qytetarëve, rritja e pjesëmarrjes së qytetarëve në vendimmarrje, në kuadër të Rekomandimit 349 (2013) të Kongresit të Autoriteteve Vendore dhe Rajonale të Këshillit të Europës për Qeverinë Shqiptare, janë kërkesa permanente dhe jetike për krijimin e një marrëdhënie të qëndrueshme dhe të besueshme me qytetarët.

Forcimi i demokracisë lokale dhe rajonale nënkupton thellimin e procesit të decentralizimit dhe rritjen e autonomisë të organeve të qeverisjes vendore, shoqëruar këto me një mbështetje më të madhe buxhetore nga qeverisja qendrore, sidomos në kuadër të implementimit të reformës administrativo-territoriale.

Pas miratimit të reformës së re administrative-territoriale, në kuadër dhe të thellimit të procesit të decentralizimit, pushtetit vendor i janë shtuar, ndërmjet të tjerash dhe një sërë kompetencash të reja që kanë të bëjnë me shërbimin social në nivel lokal dhe ndihmën ekonomike.

Por, vihet re se krahas decentralizimit dhe delegimit të këtyre shërbimeve, kompetencat e reja ende nuk janë shoqëruar me financimet e nevojshme përkatëse, si dhe me rishikimin e legjisllacionit në fushën e shërbimeve sociale dhe përkujdesin shoqëror. Shërbimet shoqërore që ofrojnë bashkitë për shtresat në nevojë janë në formën e NE, shërbimeve të përkujdesit shoqëror rezidencial dhe komunitar.

Nga ana e Njësive të Qeverisjes Vendore bëhet evidentimi dhe verifikimi i familjeve me probleme sociale dhe sistemimi i tyre në skemën e NE, jepen pagesat e aftësisë së kufizuar, shtesën mujore për invalidët e punës nga fondi i aftësisë së kufizuar etj. Familjet pa të ardhura dhe me të ardhura

të pamjaftueshme dhe kategoritë e tjera mund të aplikojnë për përfitimin e NE pranë njësisë vendore ku kanë vendbanimin.

Problematikat që janë hasur në vite me pushtetin vendor përsa i përket dhënies së shërbimeve për grupet në nevojë, konkretisht për personat me aftësi të kufizuar dhe dhënien e NE për shtresat në nevojë, kanë patur të bëjnë me:

- Mosdhënien në kohë të pagesave përkatëse, pra pagesës së aftësisë së kufizuar dhe pagesës së NE;
- Ndërprerje të NE;
- Mos zgjidhjen e çështjes së strehimit;
- Identifikimin e nevojave të familjeve që përfshihen në skemën e NE;
- Mungesën e aksesit në transportin urban publik dhe mosrimbursimin e biletës për personat me aftësi të kufizuar;
- Mos parashikimin në buxhet nga ana e organeve të qeverisjes vendore të fondeve të detyruara për të ofruar ndihmë ekonomike edhe jashtë kriterëve për raste të veçanta, si në rastin e familjeve në gjakmarrje.

I.1 Analiza e të dhënave të mbledhura nga përfaqësuesit e Bashkive Kukës, Elbasan dhe Librazhd

Në kuadër të iniciativës “Monitorimi dhe promovimi i shpërndarjes së barabartë të të drejtave sociale të grupeve në nevojë në nivel kombëtar dhe lokal (Kukës, Elbasan dhe Librazhd)” u zhvillua intervistimi i përfaqësuesve të bashkisë Kukës, Elbasan dhe Librazhd në ofrimin e shpërndarjes së ndihmës ekonomike dhe zbatimin e të drejtave të personave me aftësi të kufizuar.

Pyetjet u strukturuan në një mënyrë të tillë për të marrë informacion në lidhje me fondet e disponueshme për NE dhe PAK, nevojën e përmirësimit të këtyre skemave, numrin e familjeve që janë pjesë e tyre, refuzimin, përfitimin nga fondi 6% i bllok-ndihmës ekonomike, punësimin e personave me aftësi të kufizuara, informimin dhe ndërgjegjësimin këtyre kategorive mbi ofrimin e ndihmës ekonomike dhe të drejtat e kategorisë së PAK, pritshmëritë e tyre, kapacitetet e burimeve njerëzore të NJQV-ve, vështirësitë e hasura etj.

Pyetja e parë e shtruar ndaj punonjësve të bashkive në fjalë lidhej me faktin nëse fondi aktual i akorduar nga Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, konsiderohet i mjaftueshëm në raport me nevojat dhe kërkesat e individëve/familjeve për ndihmë ekonomike dhe pagesës për aftësinë e kufizuar. Punonjësit e **Bashkisë Librazhd** në pjesën dërrmuese të tyre deklarojnë se *fondet aktuale në bazë të nevojave që kanë familjarët që përfitojnë ndihmë ekonomike dhe personat me aftësi të kufizuar nuk është i mjaftueshëm, duke marrë parasysh situatën e tyre dhe nivelin e jetesës. Të njëjtën qëndrim shprehin edhe punonjësit e **Bashkisë Kukës** duke deklaruar se *fondi i dhënë për këto kategori është i pamjaftueshëm në krahasim me jetesën e tyre dhe nevojat që duhet të plotësojnë me këtë pagesë. Qëndrim të ndryshëm mbajnë punonjësit e **Bashkisë Elbasan** të cilët deklarojnëse *fondet aktuale për këtë kategori personash konsiderohen të mjaftueshëm, me***

përrjashtim të njërit prej të intervistuarve i cili thekson se *duhet shtuar akoma fondi për të plotësuar nevojat e familjeve për ndihmë ekonomike.*

Në lidhje me zbatimin e ligjit nr.7995, datë 20.9.1995 “Për nxitjen e punësimit”, dhe posaçërisht detyrimin e punëdhënësve për të punësuar persona me aftësi të kufizuar, punonjësit në **Bashkinë Elbasan** deklarojnë se *në këtë njësi vendore janë të punësuar disa persona me aftësi të kufizuar*, por konstatohet se nuk kanë dijeni se në çfarë niveli është zbatueshmëria e këtij ligji. Ndërkohë, punonjësit e **Bashkisë Librazhd**, në një pjesë të tyre deklarojnë se *ky ligj nuk ka gjetur zbatim*, ndërsa ka nga ato që deklarojnë që niveli i zbatueshmërisë nuk është në nivelin e duhur (në nivel të 40-50%). Punonjësit e **Bashkisë Kukës** deklarojnë të gjithë se *ky ligj nuk ka gjetur zbatim*, madje as në vetë njësinë vendore për shkak edhe të mungesës së infrastrukturës së përshtatshme për personat me aftësi të kufizuara.

Skema aktuale e ndihmës ekonomike (sistemi i pikëzimit) dhe nevoja për t’u rishikuar dhe përmirësuar në mënyrë që ti përgjigjet më mirë nevojave të qytetarëve, ishte një tjetër pyetje drejtuar punonjësve të tre bashkive. Në **Bashkinë Elbasan** të gjithë punonjësit e intervistuar deklarojnë në mënyrë unanime se *skema aktuale ka nevojë për tu rishikuar dhe përmirësuar që ti vijë në ndihmë qytetarëve në nevojë*. E njëjta situatë dhe me punonjësit e **Bashkisë Librazhd** të cilët deklarojnë rishikim dhe përmirësim të metejshëm të skemës, në mënyrë që të identifikojë qartë familjet në nevojë. Ato theksojnë se ka gjera që duhen rishikuar *duke vënë prioritet familjet me kryefamiljare femra apo familje shumë të varfra* të cilat të trajtohen me shumica mbi nivelin e përcaktuar deri më tani si dhe që të *rishikohet dhe të përmirësohet sistemi i pikëzimit*, në mënyrë që të jetë më i qartë dhe transparent për të gjithë qytetarët që përfitojnë ndihmë ekonomike. E njëjta situatë rezulton dhe nga intervistat me punonjësit e **Bashkisë Kukës**, pasi nga intervistat me to vlerësohet se është shumë e rëndësishme që skema aktuale të rishikohet dhe përmirësohet pasi është *mjaft e paqartë dhe penalizuese për shumë familje që kanë me të vërtetë nevojë për ndihmë*. Gjithashtu, sipas tyre duhet të bëhet transparent sistemi i pikëzimit për familjet jo fituese të cilat duhet të kuptojnë arsyen pse nuk janë përfitues.

Sa i përket numrit të familjeve që trajtohen me ndihmë ekonomike, **Bashkia Elbasan** rezulton me *5.642 familje*, **Bashkia Kukës** me *4570 familje*, dhe **Bashkia Librazhd** me *630 familje*, numri i të cilave në secilin njësi vendore reflekton nivelin e varfërisë dhe gjendjen ekonomike të këtyre hapësirave gjeografike. Në lidhje me numrin e familjeve që i është refuzuar dhënia e ndihmës ekonomike, rezulton se punonjësit e **Bashkisë Kukës** nuk dispononin informacion të saktë, ndërkohë që nga intervistat me punonjësit e **Bashkisë Librazhd** deklaroheshin shifra të ndryshme që lëvinin nga 10 deri në 30 familje. Për **Bashkinë Elbasan**, një pjesë e punonjësve të intervistuar deklarojnë se *numri i familjeve që nuk kanë përfituar ndihmë ekonomike për muajin Dhjetor 2018 në Bashkinë Elbasan është 290 familje*. Ajo çfarë konstatohet nga intervistat me punonjësit e të tre bashkive është mungesa e të dhënave të sakta në lidhje me numrin e familjeve që i është refuzuar ndihma ekonomike.

Përfitimi nga fondi 6% i bllok-ndihmës, ishte një tjetër pyetje drejtuar përfaqësuesve të tre bashkive të sipërpërmendura, nga ku rezultoi se në **Bashkinë Elbasan** numri i familjeve që kanë përfituar ndihme ekonomike nga fondi 6 %, për muajin dhjetor 2018, është *145 familje*; në **Bashkinë**

Librazhd ky numër shkonte maksimalisht në 46 familje, ndërkohë që në **Bashkinë Kukës** numri i familjeve përfituese nga fondi 6% i bllok-ndihmës është rreth 287 familje.

Për numrin e personave përfitues të pagesës së aftësisë së kufizuar, në **Bashkinë Elbasan** rezultojnë 5.521 persona me aftësi të kufizuara (Pak, të Verbër dhe paraplegji); 1.050 persona të tjerë të cilët janë kujdestarë të këtyre personave me aftësi të kufizuara; në **Bashkinë Librazhd** numri i përfituesve të pagesës së aftësisë së kufizuar shkon në 234 persona, dhe në **Bashkinë Kukës** janë 198 persona që trajtohen me pagesën e paaftësisë. Ndërkohë që në lidhje me faktin se sa invalidë pune përfitojnë shtesën në pensionin e invaliditetit, si përfitim paaftësie, rezultojnë këto të dhëna: në **Bashkinë Elbasan** për muajin janar 2019 janë 3836 persona me shtesën e pensionit të invaliditetit; në **Bashkinë Librazhd** rezultojnë 236 invalide pune, dhe në **Bashkinë Kukës** janë 140 persona invalidë pune që përfitojnë shtesën në pensionin e invaliditetit. Ajo çfarë konstatohet përsëri nga intervistat me punonjësit e të tre bashkive është mungesa e të dhënave të sakta apo dhe kontradiktore, në lidhje me numrin e invalidëve të punës që përfitojnë shtesën në pensionin e invaliditetit.

Informimi dhe orientimi i kësaj kategorie me qëllim përfitimin e shërbimeve të garantuara me ligj, ishte një tjetër pyetje e rëndësishme për të cilën u dhanë këto përgjigje nga punonjësit e tre bashkive: në **Bashkinë Elbasan** vlerësojnë se kjo kategori janë mjaftueshëm të informuar dhe të orientuar me qëllim përfitimin e shërbimeve të garantuara me ligj; bashkia bën takime sensibilizuese, fletëpalosje etj; janë të mirëinformuar pasi marrin në çdo kohë informacione pranë zyrave përkatëse; në **Bashkinë Librazhd** vlerësojnë se kjo kategori është e informuar pasi aksesueshmeria e ligjit është e shfaqur kudo; organizohen fushata ndërgjegjësuese edhe nga organizatat jofitimprurëse; punonjësit e bashkisë gjithmonë janë të gatshëm për të informuar të gjithë qytetarët e kësaj kategorie; në këndin e informacionit janë të afishuara të gjitha informacionet e nevojshme. Gjithsesi, gjykohet se është e nevojshme që të rritet më tej niveli i informimit dhe se problem mund të jenë familjet që janë në zonat e largëta; në **Bashkinë Kukës** vlerësojnë se kjo kategori është e informuar mbi shërbimet, kriteret, problematikat etj; janë organizuar takime informuese; familjet që kërkojnë të aplikojnë, marrin një informacion të detajuar mbi ligjin nga specialistët e ndihmës ekonomike dhe PAK. Megjithatë, theksohet nevoja për të ndërruar mënyrë të vazhdueshme fushata informuese për shërbimet në komunitet.

Në lidhje me pyetjen nëse respektohet parimi i transparencës, barazisë dhe meritës në shpërndarjen e fondeve publike për shërbimet sociale që lidhen me ofrimin e ndihmës ekonomike dhe pagesës për aftësinë e kufizuar, rezultojnë këto të dhëna: në **Bashkinë Elbasan** vlerësohet se respektohet parimi i transparencës, barazisë dhe meritës; afishohen listat e përfituesve, dhe nuk janë hasur problematika në këtë drejtim. Në **Bashkinë Librazhd** në pjesën dërrmuese vlerësohet se sistemi elektronik siguron transparencë dhe barazi për të gjithë pa paragjykime, dhe ndihma ekonomike shkon tek ata që kanë më shumë nevojë; çdo gjë, po bëhet transparente me anë të sistemit; dhënia e ndihmës ekonomike është mjaft transparente dhe shënjestron familjet më në nevojë. Ndërkohë që ka dhe deklarime që theksojnë faktin se, nuk respektohet parimi i barazisë, transparencies dhe meritës në shpërndarjen e fondeve publike për shërbimet sociale, gjithmonë ka qytetarë të pakënaqur si dhe në lidhje me ofrimin e shërbimeve nuk përfitojnë të gjitha ato familje që realisht kanë nevojë; në **Bashkinë Kukës** vlerësojnë se shpërndarja e fondeve bëhet në përputhje me ligjin si dhe çdo vendim bëhet publike për të qënë sa më transparent; nga ana e personave përgjegjës

7

Raporti i vlerësimit është përgatitur nga ekspertët e Institutit Shqiptar për Studime Ligjore dhe Territoriale (A.L.T.R.I) në kuadër të iniciativës me temë “Monitorimi dhe promovimi i shpërndarjes së barabartë të të drejtave sociale për grupet vulnerabel në nivel kombëtar dhe lokal (Kukës, Elbasan dhe Librazhd)”, me mbështetjen e Deutsche Gesellschaft fuer Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. Opinionet e shprehura në këtë material nuk përfaqësojnë domosdoshmërisht mendimet e donatorit

çdo muaj publikohen listat e personave përfitues; çdo gjë bëhet publike dhe është e evidentueshme se cilët persona trajtohen me ndihmë. Nga ana tjetër ka dhe mendime të kundërta që deklarojnë se nuk zbatohet ligji i transparencës për qytetarët për aq kohë sa pikëzimi është i pa kuptueshëm për punonjësit e ndihmës ekonomike e si rrjedhojë edhe për qytetarët.

Pritshmëritë e tjera që kanë qytetarët që janë në skemën e ndihmës ekonomike dhe pagesës së aftësisë së kufizuar kundrejt NJQV, ishte një pyetje tjetër për punonjësit e bashkive, nga ku rezultoi se: në **Bashkinë Elbasan** sipas përgjigjeve të dhëna qytetarët kërkojnë rritje të pagesës së ndihmës ekonomike ose pagesës së aftësisë së kufizuar; të ndryshohet ligji për aftësinë e kufizuar ku të hiqet elementi i viteve të punës të siguruara pasi nuk fitojnë as tek sigurimet shoqërore nëse nuk kanë një vit siguracion shoqëror në 5 vitet e fundit; përmirësimi i infrastrukturës të përshtatshme për personat me aftësi të kufizuara; të hiqet afati i rikomisionimit, të bëhet përgjithmonë për personat me aftësi të kufizuar që vuajnë nga sëmundje kronike të pashërueshme; mospërfshirjen në pagesën e disa taksave. Në **Bashkinë Librazhd** nga përgjigjet e dhëna rezultoi se nga qytetarët kërkohet lehtësim i procedurave; rritjes së masës së përfitimit të ndihmës ekonomike dhe PAK si dhe të minimizohen burokracitë; përmirësimin e kushteve të jetesës dhe përmirësimi i shërbimeve; rimbursimi i faturave të transportit për PAK; përgjysmimi i taksave; rishikimi i sistemit të pikëzimit për NE etj. Në **Bashkinë Kukës** konstatohet se pritshmëritë e qytetarëve fokusohen në rritjen e pagesës së ndihmës ekonomike dhe pagesës së paaftësisë; lehtësimin e procedurave si dhe punësimin; të jenë pjesë e skemës së ndihmës ekonomike (qytetarët që iu është refuzuar kjo e drejtë)

Pjesë e rëndësishme e Njësive të Qeverisjes Vendore është dhe informimi dhe orientimi i grupeve potenciale për përfitimin e ndihmës ekonomike dhe pagesën për aftësinë e kufizuar. Në këtë aspekt, për pyetjen se çfarë veprimtarish konkrete ka ndërmarë Bashkia për të informuar dhe orientuar qytetarët, punonjësit e bashkive dhanë këto përgjigje: në **Bashkinë Elbasan** veprimet konkrete lidhen me faktin se për familjet të cilat kërkojnë të trajtohen me ndihmë ekonomike dhe nuk kanë mundësi të aplikojnë në sistem për arsye të ndryshme, Bashkia ka akorduar një fond të veçantë për këto familje nga të ardhurat e veta; për personat të cilët identifikohen ose dyshohen si persona me probleme shëndetësore referohen tek specialisti për personat me PAK në Bashki që të asistojë personin në kryerjen e procedurave ligjore për përfitimin e pagesës së paaftësisë; takime, fushata sensibilizuese, fletëpalosje, informacion në media etj. Në **Bashkinë Librazhd** veprimet e ndërmarra nga kjo njësi vendore kanë të bëjnë me zbatimin e projekteve të ndryshme që kanë në fokus grupet vulnerable për informimin e tyre lidhur me shërbimet që përfitojnë; takime ndërgjegjësuese dhe lajmërimi pranë zyrave të ndihmës ekonomike; ditë të hapura me grupet në nevojë; nëpërmjet sporteve one stop shop, kryerjen e orientimit dhe informimit për shërbimet që përfitojnë qytetarët dhe problematikat që ato hasin; vlerë e shtuar janë edhe OJF që nëpërmjet zbatimit të projekteve informojnë dhe edukojnë të gjithë qytetarët lidhur me NE dhe të drejtat e personave aftësi të kufizuara. Në **Bashkinë Kukës veprimtaria e kësaj njësie vendore për informimin dhe orientimi i grupeve potenciale për përfitimin e ndihmës ekonomike dhe pagesën për aftësinë e kufizuar është fokusuar kryesisht në takime dhe sesione informuese (ndihmë në këtë aspekt kanë dhënë edhe OJF-të që kanë zbatuar projekte që kanë patur në fokus informimin e grupeve në nevojë lidhur me shërbimet që përfitojnë); çdo muaj personat e interesuar informohen pranë administratorëve social dhe atyre të PAK duke u paraqitur vetë por dhe duke u njoftuar**

nëpërmjet numrave të kontaktit. Për ndihmën ekonomike është e detyrueshme që, kryefamiljarët të paraqiten çdo muaj pranë administratorit social.

Një pyetje tjetër lidhet me faktin nëse Bashkia disponon kapacitetet e mjaftueshme njerëzore, me qëllim ushtrimin e përgjegjësive përkatëse në ofrimin e ndihmës ekonomike dhe pagesës së aftësisë së kufizuar. Për këtë pyetje, punonjësit e bashkive dhanë përgjigjet si vijon: për **Bashkinë Elbasan** theksohet se *disponon kapacitetet e mjaftueshme dhe personel të specializuar për ushtrimin e përgjegjësive përkatëse*. Për **Bashkinë Librazhd** deklarohet se *nuk ka kapacitetet e mjaftueshme për të përballuar fluksin e qytetarëve në nevojë dhe shërbimet që përfitojnë*. Për **Bashkinë Kukës**, sipas punonjësve të intervistuar, deklarohet se kjo njësi vendore *disponon kapacitetet e mjaftueshme për të adresuar çështjet që lidhen menaxhimin e ndihmës ekonomike dhe pagesës së paaftësisë*.

Vështirësitë e mundshme që hasin strukturat përgjegjëse të njësive të qeverisjes vendore gjatë punës së tyre të përditshme, në lidhje me skemën e ofrimit të ndihmës ekonomike dhe pagesës së aftësisë së kufizuar, ishte një tjetër pyetje drejtuar punonjësve të tre bashkive në fjalë. Bazuar në përgjigjet e dhëna rezultoi se: Vështirësitë e hasura në **Bashkinë Elbasan** lidhen me *mangësi në të kuptuarit nga ana e personave pretendues apo përfitues të ndihmës ekonomike lidhur kjo edhe me nivelin e ulët arsimor; probleme në funksionimin e sistemit elektronik të aplikimit të ndihmës ekonomike; infrastruktura jo e përshtatshme për kategorinë PAK; sistemi është shumë i rënduar dhe aplikimi zgjat më shumë se 30 min; vështirësi gjatë komunikimit me personat me aftësi të kufizuar për shkak të nivelit të tyre arsimor/shëndetësor për të kuptuar legjislacionin në fuqi. Në **Bashkinë Librazhd vështirësitë lidhen me sistemin online pasi nuk është i qëndrueshëm, gjë që pengon punën dhe krijon rradhë dhe vonesa; mbingarkesë e dokumentacionit dhe qytetarëve të painformuar; vështirësitë që hasen nga ndihma ekonomike dhe kjo vjen si pasojë e sistemit të pikëzimit; mungesë burimesh njerëzore në strukturat që merren me këto çështje etj.*** Ndërkohë që për **Bashkinë Kukës, përveç arsyeve të përmenduar edhe më lart theksohen në mënyrë të veçantë vështirësitë e personave përgjegjës lidhur me verifikimin në terren të familjeve në nevojë dhe ajo që është më e evidente lidhet me përballjen çdo ditë me familjet të cilat nuk përfitojnë nga skema dhe që me të drejtë kërkojnë të informohen për arsyen e përjashtimit por që administratorët nuk mundën tu kthejnë përgjigje pasi nuk kanë akses në sistemin e pikëzimit.**

Në vijim të pyetjes së mësipërme, punonjësve të bashkive iu kërkua opinion i tyre në lidhje me problematikat dhe vështirësitë kryesore që hasin qytetarët gjatë procesit të aplikimit në skemën e ndihmës ekonomike dhe pagesën për aftësinë e kufizuar, nga ku rezultuan këto përgjigje: Për **Bashkinë Elbasan** qytetarët *nuk kanë vështirësi, me përjashtim të rasteve kur nuk punon sistemi, ndërkohë që pranojnë se në disa raste mungon ofrimi i shërbimit për shkak të problemeve me sistemin si dhe punësimi i një anëtarit të familjes e përjashton nga skema të gjithë familjen*. Për **Bashkinë Librazhd**, punonjësit kanë dhënë përgjigje të ndryshme. Një pjesë theksojnë se *nuk ka problematika, pasi edhe në ato hapësira kur qytetarët nuk janë të qartë, kanë ndihmën e punonjësve të bashkisë si dhe orientimin e duhur; procesi i aplikimit për ndihmë ekonomike është thjeshtësuar shumë dhe dokumentat që duhet të paraqesin qytetarët janë minimizuar; gjatë aplikimit për ndihmë ekonomike nuk ka asnjë pengesë nëse dokumentat janë në rregull*. Ndërkohë që një pjesë e të intervistuarve deklarojnë problematika dhe vështirësi që lidhen kryesisht me *mosdeklarimin e saktë të gjendjes social-ekonomike, mosdeklarimi i pensioneve dhe i*

9

Raporti i vlerësimit është përgatitur nga ekspertët e Institutit Shqiptar për Studime Ligjore dhe Territoriale (A.L.T.R.I) në kuadër të iniciativës me temë “Monitorimi dhe promovimi i shpërndarjes së barabartë të të drejtave sociale për grupet vulnerabel në nivel kombëtar dhe lokal (Kukës, Elbasan dhe Librazhd)”, me mbështetjen e Deutsche Gesellschaft fuer Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. Opinionet e shprehura në këtë material nuk përfaqësojnë domosdoshmërisht mendimet e donatorit

*siguracioneve; vështirësitë për personat me aftësi të kufizuara në atë që duhet të shkojnë për të kryer kontrollet e nevojshme dhe shpeshherë nuk gjejnë mjekun pasi është në vizita të tjera; vështirësitë që kanë qytetarët me pagesën e aftësisë kufizuar në lidhje me komisionimet ku qytetarët ndeshen me informalitet dhe parregullsi për të vazhduar me marrjen e pagesës së aftësisë së kufizuar; qytetarët nuk e kanë të qartë mënyrën e plotësimit të formularit. Në përgjigjet e dhëna nga punonjësit e **Bashkisë Kukës** theksohet se problemet lidhen me faktin se pyetjet kërkojnë përgjigje shumë fikse dhe nuk tolerojnë fare hamendësime; mosdeklarimi i të dhënave të sakta; ngarkimi i dokumentave si dhe plotësimi në mënyrë të pasaktë të formularit, që i skualifikon nga sistemi i pikëzimit; mënyra e deklarimit pasi intervista në mjaft pyetje të tij nuk është shumë e qartë dhe i kuptueshëm nga ana e qytetarëve.*

Për të kuptuar më mirë të gjithë panoramën dhe situatën e grupeve në nevojë, ishte e rëndësishme të dihej se cilat nga kriteret ligjore të parashikuara janë kriteret më të hasura që përjashtojnë qytetarët nga përfitimi i ndihmës ekonomike dhe pagesa për aftësinë e kufizuar. Në lidhje me këtë pyetje, përgjigjet e përftuara nga përfaqësuesit e bashkive ishin si vijon: Sipas **Bashkisë Elbasan** familjet refuzohen nga skema e ndihmës ekonomike pasi nuk marrin pikët e mjaftueshme, nuk paraqiten tek Zyra e Punës ose refuzojnë programet e nxitjes së punësimit, nuk paraqiten për të bërë deklarin tre mujor, fillojnë punë, bëjnë deklarin të rremë; personat me aftësi të kufizuara përjashtohen nga pagesa kur personi ka vite pune, kur diagnoza e pacientit nuk përbën objekt përfitimi për pagesë aftësie të kufizuar, si dhe kanë diagnoza të veçanta të cilët kanë një limit përfitimi. Për **Bashkinë Librazhd** kriteret ligjore që përjashtojnë qytetarët janë ato që kanë të bëjnë me disponimin e mjeteve motorrike, biznese, apo të qënurit të punësuar; kriteri ligjor që më së shumti i përjashton qytetarët nga përfitimi i ndihmës ekonomike është paraqitja çdo tre muaj e të gjithë anëtarëve madhore pranë Administratorëve të NE, ; ndërprerja e pagesës të aftësisë së kufizuar për mos dorëzimin prej përfituesve të formularit vjetor mjekësor të plotësuar nga mjeku specialist deri në 30 ditë kalendarike pas datës së përcaktuar për dorëzimin e tij, penalizimi i shumë individëve për mospërfitim në rast se individ ka derdhur kontribute ose ka vite të siguruara para sëmundjes. Sipas përfaqësuesve të **Bashkisë Kukës** kriteret ligjore që përjashtojnë më së shumti qytetarët nga përfitimi i ndihmës ekonomike dhe pagesa për aftësinë e kufizuar lidhen me deklarimin e mjeteve motorrike, kontributet e paguara më herët, punësimi i një prej anëtarëve të familjes, mos regjistrimi në Zyrën e Punës, problemet me aktshitetet e makinave etj; mos deklarimi i të dhënave të sakta i cili bëhet shkak për penalizimin nga sistemi i pikëzimit.

Një pyetje tjetër e parashtruar kishte të bënte me ekzistencën ose jo të mekanizmave të aksesueshëm ankimimi në mënyrë që qytetarët të denoncojnë problemet e tyre lidhur me skemën e ndihmës ekonomike dhe pagesën për aftësinë e kufizuar. Në **Bashkinë Elbasan**, punonjësit e intervistuar deklarojnë se ekzistojnë këto mekanizmi, duke përmendur ndryshimet e fundit të bëra në sistemin e ndihmës ekonomike; zyrën ONE STOP SHOP; si dhe ankimimin që bëhet pranë Drejtorisë Rajonale të Shërbimit Social Shtetëror Elbasan dhe pranë drejtorisë përkatëse në bashki. Të njëjtën përgjigje pozitive deklarojnë edhe të intervistuarit në **Bashkinë Librazhd**, duke theksuar faktin e ekzistencës së sporteleve apo sekretarive pranë çdo njësie ku qytetarët kanë të drejtë të kundërshtojnë çdo padrejtësi që mendojnë se i është bërë si edhe të kërkojnë të drejtën e tyre. Është e parashikuar në ligj që për çdo vendim negativ që i vjen qytetarit ai ka të drejtë të kërkojë të drejtën e tij brenda 10 ditëve nga data e vendimit për NE apo përfitim për paaftësi të kufizuara që sipas tyre të mohuar, fillimisht duke iu drejtuar pranë Administratorëve të NE,

10

Raporti i vlerësimit është përgatitur nga ekspertët e Institutit Shqiptar për Studime Ligjore dhe Territoriale (A.L.T.R.I) në kuadër të iniciativës me temë “Monitorimi dhe promovimi i shpërndarjes së barabartë të të drejtave sociale për grupet vulnerabel në nivel kombëtar dhe lokal (Kukës, Elbasan dhe Librazhd)”, me mbështetjen e Deutsche Gesellschaft fuer Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. Opinionet e shprehura në këtë material nuk përfaqësojnë domosdoshmërisht mendimet e donatorit

*Drejtorinë Rajonale të Shërbimit Social Shtetëror ose ankimit në Gjykatë. Edhe të intervistuarit e **Bashkisë Kukës** konfirmojnë ekzistencën e mekanizmave ankimes duke përmendur si argument faktin që çdo i interesuar sapo të paraqitet pranë punonjesve ka të drejtën dhe merr informacionin që i nevojitet. Por nga përgjigjet e dhëna nuk përmenden se kush janë konkretisht këto mekanizma ankimes dhe si qytetarët mund tu drejtohen atyre.*

Pyetja e fundit adresuar punonjësve të tre bashkive kishte të bënte me ankesat në lidhje me skemën e ndihmës ekonomike dhe si ato janë adresuar nga strukturat përkatëse të njësisve të organeve vendore. Në **Bashkinë Elbasan**, deklarojnë se ka patur ankesa. Këto ankesa, fillimisht janë sqaruar nga strukturat përkatëse të ndihmës ekonomike në Bashkinë Elbasan. Nëse personi ka insistuar, është adresuar rasti tek Drejtoria Rajonale e Shërbimit Social Elbasan. Theksohet se shumica e rasteve kanë gjetur zgjidhjen e duhur nga institucionet përkatëse, por nuk deklarohet ndonjë shifër konkrete. Në **Bashkinë Librazhd** konfirmohet gjithashtu fakti që ka pasur ankesa të ndryshme, sidomos nga ato që nuk përfitojnë NE (sistemi i pikezimit) të cilat, janë trajtuar nga zyra e NE në bashkëpunim dhe me DRSHSSH, duke u përpjekur që të jepen zgjidhjet e duhura. Në bazën e këtyre ankesave, është duke u punuar me sistemin dhe me ligjin nga organet përkatëse, në mënyrë që të shkohet drejt standartizimit dhe parimit meritë-përfitim. Në **Bashkinë Kukës** deklarohet se ka pasur ankesa të pafundme dhe se ato janë trajtuar në kohën dhe mënyrën e duhur. Theksohet se ka pasur mjaft ankesa lidhur me mos përfitimin e ndihmës ekonomike të cilat janë adresuar në të gjitha nivelet që nga administratori social përgjegjës, drejtorisë përkatëse në Bashki, Shërbimin Social Shtetëror Rajonal dhe deri në instancat gjyqësore.

II. Ofrimi i Ndihmës Ekonomike

Skema e Ndihmës Ekonomike (NE) është instrumenti kryesor për “zbutjen e varfërisë” në vend edhe pse aktualisht ka një ndikim të kufizuar në varfëri. Aktualisht janë rreth 80.000 familje¹ të cilët përfitojnë pagesat e NE. Skema e NE-së shënjestron familjet e varfra, pasi pjesa më e varfër e popullsisë (20% ose kuintili më i varfër i popullsisë në vend, por brenda këtij grupi jo të gjithë mund të konsiderohen të varfër) përfiton 56% të shpenzimeve të skemës.

Treguesit e mbulimit dhe shënjestrimit të familjeve të varfra nga skema duhet të përmirësohen, përfitimet janë të ulëta dhe administrimi është jo efikas. Skema arrin të mbulojë me pagesa 24.6% të varfërve ekstrem, 19.5% të varfërve total dhe 5.6% e popullsisë jo të varfër arrin të përfitojë këto pagesa.

Pagesa mesatare e tanishme e NE-së është rreth 3.800 – 4.200 lekë në muaj. Kjo do të thotë se pagesa aktualisht ka një ndikim të kufizuar në uljen e varfërisë. Shpenzimet për NE janë rritur në vlerë absolute gjatë dekadës së fundit, por kanë rënë krahasuar me përqindjen që zënë në PBB-së. Po kështu numri i familjeve që marrin NE ka rënë me pothuajse një të tretën (31.6%), me një rënie sidomos në 2014, që korrespondon me reformimin e skemës së Ndihmës Ekonomike në tri rajonet pilot (Tiranë, Elbasan dhe Durrës).

¹ http://www.shendetesia.gov.al/wp-content/uploads/2018/06/Strategjia_Kombetare_per_Mbrojtjen_Sociale_2015-2020.pdf

Aktualisht, pagesat e NE-së kanë një ndikim të kufizuar në varfëri dhe zbutja e varfërisë nuk varet vetëm nga një shënjestrim më efikas. Gjithsesi, masa e pagesës ka pësuar rritje gjatë viteve ku ndër të tjera, rritja indeksohet me inflacionin. Sfidat e mëtejshme të politikës lidhen me rritjen e efikasitetit të skemës së ndihmës ekonomike duke e kthyer nga një skemë pasive në një skemë aktive, nëpërmjet programeve të riintegritimit dhe alternativitetit të tyre me skemat e punësimit.

Sfidë mbeten edhe shtrirja e proceseve të aplikimeve dhe përzgjedhjes së përfituesve nëpërmjet regjistrimit kombëtar dhe formulës së pikëzuar, gjë që do të kërkojë monitorim, raportim dhe përmirësimet e nevojshme të proceseve të punës dhe procedurave, ashtu si dhe përshtatjes sipas karakteristikave të territorit ku do të zbatohen, për të rritur shënjestrimin dhe mbulimin e individëve dhe familjeve më të varfra.

Ndër çështjet që duhen adresuar janë rritja e shënjestrimit të familjeve të varfra dhe ekstremisht të varfra, rritja e mbulimit të tyre nga skema dhe ulja në mënyrë drastike e numrit të përfituesve jo-të varfër.

Duhet të sigurohen aftësitë e nevojshme të personelit përgjegjës në të gjitha nivelet. Zbatimi i skemës së reformuar në nivel lokal dhe kombëtar kërkon një sensibilizim dhe ndërgjegjësim të opinionit publik dhe grupeve të interesit, për të komunikuar në mënyrë të shënjestruar se kush janë qëllimet reale dhe rezultatet e pritshme të reformës. Duhet rritur ndërlidhjet e shërbimeve ndaj përfituesve të Ndihmës Ekonomike, në shëndetësi, arsim, strehim, etj. duke synuar konsolidimin e një pakete të plotë shërbimesh ndaj përfituesve të Ndihmës Ekonomike.

II.1 Analizë e të dhënave të mbledhura nga intervistimi i grupeve në nevojë në lidhje me ndihmën ekonomike

Analizimi i të dhënave të mbledhura nga intervistimi i grupeve në nevojë në tre bashki: **Kukës, Elbasan, Librazhd**, sa i përket monitorimit të shpërndarjes së ndihmës ekonomike nga njësitë e pushtetit vendor, u realizua përmes pyetësorëve të gjysmë-strukturuar duke synuar mbledhjen dhe përpunimin e të dhënave cilësore dhe sasiore përmes intervistimit të drejtpërdrejtë.

Pyetjet u strukturuan në një mënyrë të tillë për të marrë informacion në lidhje me moshën, gjendjen familjare, informimin në lidhje me skemën e NE, përfitimin në kohë të saj, vështirësitë e hasura, cilësinë e shërbimit, plotësimi i nevojave ekonomike të kësaj skeme etj. Të dhënat e përftuara ndihmojnë në nxjerrjen e konkluzioneve sa i përket monitorimit të shpërndarjes së ndihmës ekonomike, cilësisë së këtij shërbimi, nevojave të qytetarëve pjesë e kësaj skeme si dhe identifikimit të problematikave dhe adresimit adekuat të tyre. Grupet në nevojë të intervistuar në të tre bashkitë janë pjesë e përfitimit nga skema e NE si dhe i përkasin grupmoshave të ndryshme, në pjesën dërrmuese moshës 25-65 vjeç, si dhe në 92 % të tyre jetojnë së bashku me anëtarë të tjerë të familjes.

Nisur nga mënyra e strukturimit të pyetjeve, rezulton se sa i përket informimit nga njësitë e pushtetit vendor në lidhje me skemen aktuale e NE, qytetarët që i përkasin **bashkisë Elbasan** rezultojnë më të informuar me **98%** të të intervistuarve (shumë të informuar), ndjekur nga **Bashkia Librazhd**

me **32%** dhe **Bashkia Kukës me 4%**, të cilë deklarojnë që janë shumë të informuar në lidhje me skemën e NE. Ndërkohë, në **Bashkinë Kukës 57%** e të intervistuarve deklarojnë se nuk janë aspak të informuar në lidhje me skemën e NE, ndjekur nga **bashkia Librazhd me 14%** e të intervistuarve. Nga të intervistuarit, në bashkinë Elbasan askush nuk deklaroi që nuk ka asnjë informacion në lidhje me skemën e NE, por vetëm **2%** e tyre deklaroi që janë pak të informuar, ndërkohë që në bashkinë Kukës numri i qytetarëve të intervistuar që kanë pak njohuri në lidhje me këtë skemë shkon në **39%**, ndërkohë që në bashkinë Librazhd ky numër shkon në **54%**. Në konkluzion të këtyre të dhënave rezultoi se **Bashkia Elbasan qytetarët përfitues janë më të informuar në lidhje me skemën e NE**, ndjekur nga qytetarët në bashkinë Librazhd, ndërkohë që qytetarët në Bashkinë Kukës rezultojnë më të pa informuarit.

Në lidhje me pyetjen nëse e kanë përfituar ndihmën ekonomike në kohë, rezultoi se **Bashkia Elbasan** vlerësohet më pozitivisht, nga ku **87%** e të intervistuarve japin përgjigje pozitive, ndjekur nga Bashkia Librazhd me 74% dhe Bashkia Kukës me 65%. Ndërkohë, që vetëm 13% e të intervistuarve në Bashkinë Elbasan pretendojnë që nuk kanë përfituar në kohë këto shërbime, ndërsa në Bashkinë Librazhd ky numër shkon në 26% të të intervistuarve dhe në Bashkinë Kukës shkon në 35%. Edhe për këtë pyetje, **Bashkia Elbasan vlerësohet më pozitivisht krahasuar me dy bashkitë e tjera.**

Vështirësitë e hasura në procesin e aplikimit për të qenë pjesë e skemës së përfitimit të ndihmës ekonomike, ishte një tjetër pyetje e bërë nga ku rezultoi përsëri që **Bashkia Elbasan** vlerësohet më pozitivisht nga anketuesit. Më konkretisht, **75%** e të intervistuarve në bashkinë Elbasan rezultojnë se nuk kanë hasur vështirësi në procesin e aplikimit, ndërkohë që në **Bashkinë Kukës** numri i të intervistuarve që shprehin të njëjtin qëndrim shkon në **10%**. Në **Bashkinë Librazhd, 44%** e anketuesve shprehin se kanë mungesë informacioni, **19%** e të anketuarve mungesë bashkëpunimi nga ana e strukturave përgjegjëse vendore, **18%** vështirësi në përmbushjen e dokumentacionit të kërkuar, ndërkohë që **19%** paraqesin arsye të tjera. Në **Bashkinë Kukës**, për mungesë bashkëpunimi shprehin **35%** e të intervistuarve, **31%** për mungesë bashkëpunimi nga ana e strukturave përgjegjëse vendore dhe **24%** për vështirësi në përmbushjen e dokumentacionit të kërkuar. Në **Bashkinë Elbasan**, vetëm **4%** e të intervistuarve shprehin për mungesë bashkëpunimi nga ana e strukturave përgjegjëse vendore dhe **21%** për vështirësi në përmbushjen e dokumentacionit të kërkuar. Nga vlerësimi i përgjigjeve të dhëna rezultoi se, për **Bashkinë Librazhd** asnjë nga të intervistuarit nuk shprehin se nuk kanë hasur vështirësi në procesin e aplikimit.

Pyetjes se sa të kënaqur jeni me shërbimin e ofruar nga organet e pushtetit vendor, përsëri **Bashkia Elbasan vlerësohet më pozitivisht** në krahasim me dy bashkitë e tjera, pasi **96%** e të intervistuarve shprehin se janë shumë të kënaqur me shërbimin e ofruar, kundrejt **40%** të anketuarve në Bashkinë Librazhd dhe **2%** në Bashkinë Kukës. Nga përgjigjet e dhëna rezultoi se në **Bashkinë Kukës 71%** e të anketuarve shprehin aspak të kënaqur me shërbimin e ofruar, përkundrajt **16%** të anketuarve në Bashkinë Librazhd, ndërkohë që për Bashkinë Elbasan asnjë nga të anketuarit nuk janë shprehur në këtë mënyrë. Pak të kënaqur shprehin **44%** të anketuarve në Bashkinë Librazhd, përkundrajt **27%** të anketuarve në Bashkinë Kukës dhe **4%** në Bashkinë Elbasan. Edhe për këtë pyetje, **Bashkia Elbasan vlerësohet më pozitivisht krahasuar me dy bashkitë e tjera.**

Përsa i përket mendimit nëse procesi i përzgjedhjes së individëve që përfitojnë ndihmë ekonomike është transparent, i barabartë dhe i bazuar në kritere objektive përzgjedhjeje, anketuesit në bashki të ndryshme kanë mbajtur qëndrime të ndryshme. Në **Bashkinë Elbasan 89%** e të anketuarve shprehën pozitivisht, përkundrajt **46%** të anketuarve në bashkinë Librazhd dhe **6%** në Bashkinë Kukës. Ndërkohë, në **Bashkinë Kukës 94%** shprehën negativisht në lidhje me transparencën dhe objektivitetin e përzgjedhjes, përkundrajt **54%** të anketuarve në **Bashkinë Librazhd** dhe **11%** në **Bashkinë Elbasan**.

Ajo për të cilën bien dakort në pjesën dërrmuese të tyre intervistuesit në të tre bashkitë ka të bëjë me gjykimin nëse ndihma ekonomike që përfitohet nga skema aktuale plotëson apo jo nevojat e përditshme të përfituesve të ndihmës ekonomike. Në Bashkinë Kukës **100%** e të anketuarve deklarojnë se NE e përfituar nuk plotëson nevojat e përditshme, përkundrajt **96%** te anketuarve në Bashkinë Librazhd dhe **96%** në Bashkinë Elbasan. Ndërkohë që vetëm **4%** të anketuarve në Bashkinë Elbasan gjykojnë se NE i plotëson nevojat e përditshme, përkundrajt **4%** të të anketuarve në Bashkinë Librazhd.

Në lidhje me njohuritë mbi mekanizmat e ankimimit për të denoncuar problemet në lidhje me ofrimin e ndihmës ekonomike konstatohen qasje plotësisht të ndryshme, sidomos ndërmjet të anketuarve në Bashkinë Kukës dhe Elbasan. Ndërkohë që në **Bashkinë Kukës 98%** e të anketuarve i përgjigjen negativisht kësaj pyetje, në **Bashkinë Elbasan 98%** e të anketuarve shprehën pozitivisht. Më e ekuilibruar kontatohet situata në **Bashkinë Librazhd** ku **34%** e të anketuarve shprehën pozitivisht përkundrajt **66%** të tyre të cilët shprehën negativisht.

Pyetjes se nisur nga eksperiencia juaj personale, a ka patur raste të paraqitjes së ankesave në lidhje me skemën e ndihmës ekonomike, dhe nëse po, si e vlerësoni adresimin e tyre nga strukturat përkatëse të njësive të organeve vendore, në **Bashkinë Elbasan 47%** e të intervistuarve i janë përgjigjur me “shumë të mirë”, ndjekur nga **Bashkia Librazhd me 15%**, ndërkohë që në **Bashkinë Kukës** asnjë nga të intervistuarit nuk është përgjigjur në këtë mënyrë.

Kësaj pyetje me “Të mirë” i janë përgjigjur në **Bashkinë Librazhd 54%** të të intervistuarve, ndjekur nga **Bashkia Elbasan me 47%** dhe **Bashkia Kukës me 31%** të të intervistuarve. Ndërkohë, që **69%** e të intervistuarve në **Bashkinë Kukës** i janë përgjigjur kësaj pyetje me “Të dobët”, ndjekur nga **Bashkia Librazhd me 31%** të të intervistuarve dhe **Bashkia Elbasan** ku vetëm **6%** e tyre janë përgjigjur në këtë mënyrë. Pra, siç konstatohet edhe për këtë pyetje **Bashkia Elbasan vlerësohet më pozitivisht krahasuar me dy bashkitë e tjera.**

II.2 Problematikat e konstatuara dhe rekomandime

Sistemi për përfitimin e ndihmës ekonomike duket se ka krijuar konfuzion dhe shqetësim të madh për qytetarët. Sipas familjeve në nevojë, problemet fillojnë që nga përjashtimi në mënyrë të padrejtë nga ndihma ekonomike deri tek ulja e shumës së parave në shifra qesharake. Për familjet me të ardhura minimale për jetën, ndihma ekonomike është i vetmi burim financiar për të përballuar shpenzimet e jetesës.

Ajo që përbën një problem kryesor dhe lehtësisht të evidentueshëm është se: masa e ndihmës ekonomike është shumë e ulët dhe thuajse e papërfillshme në raport me shpenzimet mujore më të domosdoshme që i duhen familjes, ose një individi të vetëm për të mbijetuar, e jo më pastaj për të konsideruar për dinjitet dhe integritet në shoqëri.

E pajustificueshme për ekzistencën e kësaj gjendje është mos përcaktimi i një minimumi jetik dinjitoz, qoftë edhe brenda mundësive të burimeve të shtetit shqiptar, i cili, pa dyshim, do të plotësonte më mirë nevojat e çdo qytetari në nevojë. Qeveria duhet të programojë më mirë plotësimin e këtyre nevojave në lidhje me vlerën e minimumit jetik.

Nisur dhe nga përgjigjet dhe problematikat e konstatuara nga intervistat e zhvilluara me qytetarët, janë përgatitur **rekomandimet** e mëposhtme drejtuar organeve të pushtetit qendror dhe vendor (zbatueshmëria e të cilave do të monitorohet nga institucioni i Avokatit të Popullit), dhe që kanë të bëjnë me:

Për Njësitë e Qeverisjes Vendore Elbasan, Librazhd dhe Kukës:

- ✓ Rritjen e informimit dhe ndërgjegjësimin të qytetarëve për kriteret, procedurat dhe plotësimin e dokumentacionit të përfitimit të ndihmës ekonomike.
- ✓ Lehtësimin e procesit të aplikimit për të qenë pjesë e skemës së përfitimit të ndihmës ekonomike përmes rritjes së bashkëpunimit të strukturave vendore me grupet në nevojë.
- ✓ Marrjen e të gjithë hapave dhe procedurave të nevojshme për përfitimin/ofrimin në kohë nga organet e pushtetit vendor të ndihmës ekonomike.
- ✓ Përmirësimin e instrumenteve informues në lidhje me mekanizmat e ankimimit për të denoncuar problemet në lidhje me ofrimin e ndihmës ekonomike.
- ✓ Marrjen e masave për të adresuar në kohë dhe në mënyrën e duhur ankesat e qytetarëve për përfitimin e ndihmës ekonomike.
- ✓ Forcimin dhe rritjen e kapaciteteve të burimeve njerëzore për të verifikuar fizikisht banesat dhe kushtet e jetesës të përfituesve një apo dy herë në vit, siç parashikohet në ligj.
- ✓ Shmangjen e rasteve të përjashtimit nga përfitimi i ndihmës ekonomike të familjeve pretenduese, kur familja ka në përberjen e saj anëtar i cili është person me aftësi të kufizuara.
- ✓ Shpërndarja në kohë e pagesës së ndihmës ekonomike, të përfituesve nga fondi i kushtëzuar për bllok-ndihmën ekonomike deri në masën 6%.
- ✓ Ofrimin e shërbimeve shoqërore, të cilat do të rrisin cilësinë e jetës të qytetarëve përfitues të ndihmës ekonomike dhe familjeve të tyre.
- ✓ Mbështetjen dhe orientimin e qytetarëve që janë pjesë e skemës së ndihmës ekonomike për të aplikuar në programet sociale, ku përfituesit e ndihmës ekonomike të përfshihen duke dhënë kontribut me punën e tyre dhe kjo të influencojë në rritjen e të ardhurave të familjeve të tyre.
- ✓ Rishikimi në tërësi i formularit të aplikimit sipas sistemit të pikëzimit, specifikisht për kategorinë e personave që janë mbi moshë pune dhe nuk janë përfitues të asnjë lloji pensioni pleqërie (mosha 60-70).

Për Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale

- ✓ Rritjen e transparencës, barazisë dhe përcaktimin e kritereve objektive të përzgjedhjes për individët që përfitojnë ndihmë ekonomike.
- ✓ Nevojën për rritjen e shumës së përfituar të ndihmës ekonomike për të përballuar shpenzimet mujore më të domosdoshme që i duhen familjes, ose një individ të vetëm për të mbijetuar.

Për Ministrinë e Financës dhe Ekonomisë

- ✓ Nevojën për ofrimin e kurseve të formimit profesional për personat që janë pjesë e skemës së ndihmës ekonomike dhe përmirësimi i cilësisë së tyre.

III. Respektimi i të drejtave të Personave me Aftësi të Kufizuar

Pagesa e Aftësisë së Kufizuar (PAK) është pjesë e programit të Mbrojtjes Sociale dhe shërben për të mbështetur njerëzit me aftësi të kufizuara dhe përmirësuar cilësinë e jetesës. Shpenzimet për pagesat e aftësisë së kufizuar janë rritur ndjeshëm në vitet e fundit dhe tashmë përbëjnë pjesën kryesore në shpenzimet e Mbrojtjes Sociale.

Numri i personave që marrin pagesën e aftësisë së kufizuar është rritur me gati dy të tretat (63.7%) në mbi 160.000². Edhe pse kjo skemë nuk ka qartësisht objekt shtresat e varfra, në praktikë kuintili më i varfër i popullsisë merr 39% të shpenzimeve për aftësinë e kufizuar. Megjithatë, si në shumë vende në tranzicion, ekzistojnë disa çështje serioze në lidhje me funksionimin e skemës së aftësisë së kufizuar. Sistemi i vlerësimit është i bazuar thjesht në analiza mjekësore dhe nuk pasqyron domosdoshmërisht peshën e aftësisë së kufizuar apo dëmtimit funksional bazuar në standardet e Klasifikimit Ndërkombëtar Funksional dhe Shëndetësor (ICF) 16.

III.1 Analizë e të dhënave të mbledhura nga intervistimi i grupeve në nevojë që i përkasin Personave me Aftësi të Kufizuara (PAK)

Analizimi i të dhënave të mbledhura nga intervistimi i grupeve në nevojë në tre bashki: **Kukës, Elbasan, Librazhd**, sa i përket monitorimit të shërbimeve sociale të ofruara nga njësitë e pushtetit vendor për personat me aftësi të kufizuara, u realizua gjithashtu përmes pyetësorëve të gjysmë-strukturuar duke synuar mbledhjen dhe përpunimin e të dhënave cilësore dhe sasore përmes intervistimit të drejtpërdrejtë.

Pyetjet u strukturuan në një mënyrë të tillë për të marrë informacion në lidhje me moshën, gjendjen familjare, informimin në lidhje me shërbimet sociale për personat me aftësi të kufizuar, zbatimin e ligjit për punësimin e PAK, infrastrukturën e nevojshme, rimbursimin e transportit/karburantit, çështjet e diskriminimit, skemën e pagesës, përfitimin e saj në kohë, procesin e përzgjedhjes etj. Grupet që i përkasin personave me aftësi të kufizuara të intervistuar në të tre bashkitë janë pjesë e përfitimit të skemës si personave me aftësi të kufizuara si dhe i përkasin

² http://differentandequal.org/wp-content/uploads/2016/10/Strategjia_Kombetare_e_Mbrojtjes_Sociale1.pdf

grupmoshave të ndryshme, në pjesën dërrmuese moshës **18-65 vjeç**, si dhe në **98 %** të tyre jetojnë së bashku me anëtarë të tjerë të familjes.

Nisur nga mënyra e strukturimit të pyetjeve, rezulton se sa i përket informimit në lidhje me shërbimet sociale që ofrohen nga njësitë e qeverisjes vendore për personat me aftësi të kufizuar, **93%** të qytetarëve që i përkasin **Bashkisë Elbasan** përgjigjen pozitivisht, ndjekur nga **Bashkia Librazhd me 71%** dhe **Bashkia Kukës me 36%** të të anketuarve. Ndërkohë, negativisht kësaj pyetje i përgjigjen **32%** të të intervistuarve në **Bashkinë Kukës**, ndjekur nga **7%** të të intervistuarve të qytetarët që i përkasin **bashkisë Elbasan** dhe **2%** të të intervistuarve në **Bashkinë Librazhd**. Gjithashtu, në përgjigje të kësaj pyetjeje, **32%** e të intervistuarve në **Bashkinë Kukës** janë përgjigjur se janë pjesërisht të informuar, ndjekur nga **Bashkia Librazhd me 27%** të të intervistuarve. Nga përgjigjet e dhëna, rezulton se në **Bashkinë Elbasan** qytetarët përfitues janë më të informuar në lidhje me shërbimet sociale që ofrohen për personat me aftësi të kufizuar, ndërkohë që qytetarët në **Bashkinë Kukës** rezultojnë më të pa informuar.

Në lidhje me pyetjen për zbatimin e ligjit “*Për nxitjen e punësimit*”, nëse ky ligj zbatohet për personat me aftësi të kufizuar dhe se a janë ndjerë ndonjëherë të diskriminuar nga punëdhënësit për shkak të paafëtisë së tyre fizike, rezulton se vetëm **një prej të intervistuarve (nga 35 gjithsej)** nga qytetarët në **Bashkinë Elbasan** deklaroi që është ndjerë i diskriminuar, ndërkohë që qytetarët e tjerë deklarojnë që nuk janë ndjerë të tillë apo që nuk kanë aplikuar për punë. Ndërkohë, në **Bashkinë Librazhd** rreth **24 qytetarë (nga 51 të intervistuar)** deklarojnë se janë ndjerë të diskriminuar kur kanë kërkuar punë, ndërkohë që pjesa tjetër deklaroi se nuk janë ndjerë të tillë apo që nuk kanë dijeni për ligjin. Në **Bashkinë Kukës**, ashtu si dhe në Bashkinë Elbasan rezulton se vetëm **një prej të intervistuarve (nga 49 gjithsej)** deklaroi që është ndjerë i diskriminuar, ndërkohë që qytetarët e tjerë deklaroi që nuk janë ndjerë të tillë apo që nuk kanë informacion për ligjin.

Përsa i përket ekzistencën së infrastrukturës së nevojshme për të përfituar nga shërbimet publike/sociale (rampa për karrocet, ashensorë në godina etj), rezulton se **74%** e të intervistuarve në **Bashkinë Elbasan** i përgjigjen pozitivisht kësaj pyetje, ndjekur nga **Bashkia Librazhd me 12%** dhe në fund nga **Bashkia Kukës me vetëm 4%** të të intervistuarve. Kësaj pyetje i janë përgjigjur negativisht **61%** e të intervistuarve në **Bashkinë Kukës**, ndjekur nga **51%** e të intervistuarve në **Bashkinë Librazhd** dhe vetëm **8%** të tyre në **Bashkinë Elbasan**. Ndërkohë, në përgjigje të kësaj pyetjeje, **37%** e të intervistuarve në **Bashkinë Librazhd** janë përgjigjur se infrastruktura ekziston pjesërisht, ndjekur nga **Bashkia Kukës me 35%** dhe në fund nga **Bashkia Elbasan me 18%**. Siç konstatohet nga përgjigjet e dhëna, **Bashkia Elbasan** vlerësohet më pozitivisht në lidhje me ekzistencën e infrastrukturës së nevojshme për personat me aftësi të kufizuara, ndërkohë që **Bashkia Kukës** konsiderohet si më problematike në këtë drejtim.

Përfitimi i rimbursimit të biletës së transportit publik/karburantit ishte një tjetër pyetje e bërë, nga ku rezultoi se vetëm **10%** e të intervistuarve në **Bashkinë Elbasan** i përgjigjen pozitivisht kësaj pyetje, ndjekur nga **Bashkia Librazhd me 8%**. Ndërkohë që kësaj pyetje të gjithë të intervistuarit në **Bashkinë Kukës** i përgjigjen negativisht, ndjekur nga **Bashkia Librazhd me 92%** dhe **Bashkia Elbasan me 90%** të të intervistuarve. Nga vlerësimi i përgjigjeve të dhëna rezulton se,

në të tre bashkitë qytetarët e intervistuar në pjesën dërrmuese të tyre nuk e përfitojnë rimbursimin e biletës së transportit publik/karburantit.

Në lidhje me pyetjen se a jeni ndjerë të diskriminuar për shkak të aftësisë së kufizuar gjatë aplikimeve për punësim, rezulton se në **Bashkinë Librazhd 49%** e të intervistuarve deklarojnë se janë ndjerë të diskriminuar, ndjekur nga **Bashkia Kukës me 22%** dhe **Bashkia Elbasan me vetëm 2%** të të intervistuarve. Përgjigje negative (pra që sjanë ndjerë të tillë) japin **98%** e të intervistuarve në **Bashkinë Elbasan**, ndjekur nga **Bashkia Kukës me 78%** dhe **Bashkia Librazhd me 22%**. Ndërkohë, në këtë të fundit **29%** e të intervistuarve deklarojnë se janë ndjerë *ndonjëherë* të diskriminuar gjatë aplikimit për punësim.

Nga krahasimi i të dhënave rezulton se në Bashkinë Elbasan të intervistuarit që i përkasin personave me aftësi të kufizuara ndjehen shumë më pak të diskriminuar, ndërkohë që më shumë të diskriminuar për shkak të aftësisë së kufizuar gjatë aplikimeve për punësim ndjehen qytetarët në Bashkinë Librazhd.

Pyetjes se sa të informuar janë mbi skemën aktuale të ofrimit të pagesës për aftësinë e kufizuar nga organet e pushtetit vendor, rezulton se me: *“shumë të informuar”* janë përgjigjur **90%** të të intervistuarve në **Bashkinë Elbasan**, ndjekur nga **39%** në **Bashkinë Librazhd** dhe **33%** në **Bashkinë Kukës**; *“Pak të informuar”* janë përgjigjur **61%** të të intervistuarve në **Bashkinë Kukës**, ndjekur nga **51%** në **Bashkinë Librazhd** dhe **10%** në **Bashkinë Elbasan**; *“Aspak të informuar”* janë përgjigjur **10%** të të intervistuarve në **Bashkinë Librazhd** dhe **6%** në **Bashkinë Kukës**. Siç kuptohet dhe nga të dhënat e paraqitura, qytetarët që i përkasin **Bashkisë Elbasan** janë në pjesën dërrmuese të tyre të informuar nga organet e pushtetit vendor në lidhje me skemën e ofrimit të pagesës për aftësinë e kufizuar ndërkohë që në dy bashkitë e tjera niveli i informimit është pak a shumë në të njëjtat nivele.

Prej sa kohësh janë pjesë e skemës së pagesës për aftësinë e kufizuar ishte një pyetje tjetër për të intervistuarit në të treja bashkitë, nga ku rezultoi se: për **Bashkinë Elbasan** 4% e të intervistuarve ishin pjesë e skemës prej 1-6-muajsh, 20% prej 6-12 muajsh dhe 76 % e tyre mbi 12 muaj; për **Bashkinë Librazhd** 24% e të intervistuarve prej 6-12 muajsh dhe 76% mbi 12 muaj; për **Bashkinë Kukës** 2% e të intervistuarve prej 6-12 muajsh dhe 98 % mbi 12 muaj.

Një pyetje tjetër lidhej me përfitimin e pagesës për aftësinë e kufizuar në kohë, së cilës të intervistuarit u përgjigjën në këtë mënyrë: **94%** e të intervistuarve në **Bashkinë Elbasan** i përgjigjen kësaj pyetje pozitivisht, ndjekur nga **Bashkia Librazhd me 73%** dhe në fund nga **Bashkia Kukës me 40%** të të intervistuarve. Ndërkohë, në **Bashkinë Kukës** kësaj pyetjeje **60%** e të intervistuarve i përgjigjen negativisht (pra, nuk e përfitojnë në kohë), ndjekur nga **Bashkia Librazhd me 27%** dhe **Bashkia Elbasan me vetëm 6%**. Siç rezulton nga përgjigjet, përsëri **Bashkia Elbasan** vlerësohet pozitivisht si një strukturë që ofron në kohë për përfituesit pagesën e aftësisë së kufizuar, ndërkohë që **Bashkia Kukës** rankohet në fund si një bashki problematike në ofrimin në kohë të kësaj pagese. Ndërkohë, që në **Bashkinë Librazhd** pjesa më e madhe e të intervistuarve (**73%**) shprehen pozitivisht ndaj kësaj bashkie sa i përket ofrimit në kohë të këtij shërbimi.

Vlerësohet si një pyetje shumë e rëndësishme gjykimi i të intervistuarve në lidhje me faktin nëse pagesa për aftësinë e kufizuar që përfitohet nga skema aktuale plotëson apo jo nevojat e tyre të përditshme. Për këtë pyetje të rëndësishme, shumica dërrmuese e të intervistuarve në të treja bashkitë i përgjigjen në të njëjtën mënyrë: **nuk plotëson nevojat e përditshme.** Më konkretisht, **100%** e të intervistuarve në **Bashkinë Kukës** përgjigjen se kjo pagesë e ofruar nuk plotëson nevojat e tyre, ndjekur nga **Bashkia Librazhd me 96%** dhe **Bashkia Elbasan me 90%** të të intervistuarve. Ndërkohë, **10%** e të intervistuarve në **Bashkinë Elbasan** shprehen pozitivisht (pra kjo pagesë plotëson nevojat e tyre), ndjekur nga **Bashkia Librazhd me 4%** të të intervistuarve.

Në lidhje me vështirësitë e hasura për të qenë pjesë e skemës së pagesës për aftësinë e kufizuar, të intervistuarit në të treja bashkitë u përgjigjen se: **25%** e të intervistuarve në **Bashkinë Librazhd** deklarojnë mungesë informacioni, ndjekur nga **Bashkia Elbasan me 10%** dhe **Bashkia Kukës me 9%** të të intervistuarve; **35%** e të intervistuarve në **Bashkinë Kukës** deklarojnë mungesë bashkëpunimi nga ana e strukturave përgjegjëse vendore, ndjekur nga **Bashkia Librazhd me 20%** dhe **Bashkia Elbasan me 5%** e të intervistuarve; **59%** e të intervistuarve në **Bashkinë Elbasan** deklarojnë vështirësi në përmbushjen e dokumentacionit të kërkuar, ndjekur nga **Bashkia Librazhd me 43%** dhe **Bashkia Kukës me 41%** e të intervistuarve. Ndërkohë që, **26%** e të intervistuarve në **Bashkinë Elbasan** deklarojnë që nuk kanë hasur vështirësi, ndjekur nga **Bashkia Kukës me 15%** e të intervistuarve. Në **Bashkinë Librazhd 12%** të të intervistuarve japin dhe arsye të tjera që lidhen me vështirësitë e hasura për të qenë pjesë e skemës së pagesës për aftësinë e kufizuar. Si konkluzion të përgjigjeve të përfuara ng kjo pyetje, rezulton për të tre bashkitë se problematika më e madhe për të qenë pjesë e skemës së pagesës për aftësinë e kufizuar lidhet me *vështirësitë në përmbushjen e dokumentacionit të kërkuar.*

Pyetjes se a janë të kënaqur me shërbimin e ofruar nga organet e pushtetit vendor, **92%** e të intervistuarve në **Bashkinë Elbasan** deklarojnë se janë *shumë të kënaqur* me shërbimin e ofruar, ndjekur nga **Bashkia Librazhd me 18%** dhe **Bashkia Kukës me 2%** të të intervistuarve; **74%** e të intervistuarve në **Bashkinë Librazhd** deklarojnë se janë *pak të kënaqur* me shërbimin e ofruar, ndjekur nga **Bashkia Kukës me 45%** dhe **Bashkia Elbasan me 6%**. Ndërkohë, *aspak të kënaqur* shprehen **53%** të të intervistuarve në **Bashkinë Kukës**, e ndjekur nga **Bashkia Librazhd me 8%** dhe **Bashkia Elbasan me vetëm 2%** të të intervistuarve. Edhe për këtë pyetje rezulton se **Bashkia Elbasan** është më e vlerësuar nga qytetarët për shërbimet e ofruara, ndërkohë që **Bashkia Kukës** vlerësohet më problematike ku qytetarët e intervistuar në pjesën dërrmuese të tyre *janë pak ose aspak të kënaqur* në lidhje cilësinë e shërbimit të ofruar.

Përsa i përket faktin nëse procesi i përzgjedhjes së individëve që përfitojnë pagesën për aftësinë e kufizuar është transparent, i barabartë dhe i bazuar në kritere objektive përzgjedhjeje, nga përgjigjet rezultoi se **88%** e të intervistuarve në **Bashkinë Elbasan** deklaruan se ky proces është i tillë, ndjekur nga **Bashkia Librazhd me 39%** dhe **Bashkia Kukës me 32%**. Ndërkohë, që përgjigje të kundërt dhanë **68%** e të intervistuarve në **Bashkinë Kukës**, ndjekur nga **Bashkia Librazhd me 61%** dhe **Bashkia Elbasan me vetëm 12%** të të intervistuarve. Pra, ashtu si dhe në përgjigjet e pyetjeve të tjera, **Bashkia Elbasan** vlerësohet më shumë nga të intervistuarit ndërkohë që **Bashkia Kukës** vlerësohet më negativisht sa i përket transparencës dhe kritereve objektive të përzgjedhjes e ndjekur nga **Bashkia Librazhd.**

Pyetjes, nëse janë përfitues të shtesës në pensionin e invaliditetit, si përftim paaftësie, **33%** e të intervistuarve në **Bashkinë Librazhd** i përgjigjen pozitivisht, ndjekur nga **Bashkia Kukës** me **22%** dhe **Bashkia Elbasan** me vetëm **4%** të të intervistuarve. Ndërkohë që përgjigje negative japin **83%** të të intervistuarve në **Bashkinë Elbasan**, ndjekur nga **Bashkia Kukës** me **58%** dhe **Bashkia Librazhd** me **47%** të të intervistuarve. Një pjesë e të intervistuarve deklarojnë se *nuk e dinë* nëse janë përfitues të shtesës në pensionin e invaliditetit, si përftim paaftësie, dhe më konkretisht **20%** e tyre në **Bashkinë Kukës**, **20%** në **Bashkinë Librazhd** dhe **13%** në **Bashkinë Elbasan**. Çka reflektohet nga përgjigjet e dhëna është se shumica e të intervistuarve në të tre bashkitë në fjalë nuk janë përfitues të shtesës në pensionin e invaliditetit, si përftim paaftësie, ndërkohë që një pjesë e tyre (deri në 20% e të intervistuarve) nuk e dinë nëse janë përfitues të kësaj shtese.

Ndërkohë, pyetjes se a janë hasur vonesa në dhënien e këtij përfitimi, **65%** e të intervistuarve në **Bashkinë Elbasan** deklarojnë se nuk kanë hasur vonesa, ndjekur nga **Bashkia Kukës** me **55%** në dhe **Bashkinë Librazhd** me **41%** të të intervistuarve. Ndërkohë, që **59%** e të intervistuarve në **Bashkinë Librazhd** deklarojnë se kanë hasur vonesa, ndjekur nga **12%** në **Bashkinë Kukës** dhe vetëm **2%** në **Bashkinë Elbasan**. Një pjesë e intervistuarve deklarojnë, gjithashtu, që një pjesë e tyre nuk e përfitojnë (33% e tyre në Bashkinë Kukës dhe 33% në Bashkinë Elbasan). Nga ballafaqimi i të dhënave rezulton se **Bashkia Elbasan** është më pozitive në këtë drejtim ndërkohë që **Bashkia Librazhd** është më problematikeja sa i përket vonesave në dhënien e këtij përfitimi.

Pyetjes së fundit nëse për problematikat e hasura a janë ankuar tek NJQV dhe si vlerësohet trajtimi i këtyre problematikave nga këto struktura, të intervistuarit u janë përgjigjur në këtë mënyrë: **61%** e të intervistuarve në **Bashkinë Elbasan** deklarojnë se janë ankuar në NJQV, ndjekur nga **47%** në **Bashkinë Kukës** dhe **29%** e të intervistuarve në **Bashkinë Librazhd**. Ndërkohë, 71% e të intervistuarve në Bashkinë Librazhd deklarojnë se nuk janë ankuar tek NJQV, ndjekur nga **53%** në **Bashkinë Kukës** dhe **39%** e të intervistuarve në **Bashkinë Elbasan**.

Në lidhje me trajtimin e këtyre problematikave nga strukturat e NJQV, rezulton se: **9%** e të intervistuarve në **Bashkinë Elbasan** deklarojnë se trajtimi i problemeve është *shumë i mirë*, ndjekur nga **Bashkia Librazhd** me **8%** të të intervistuarve; **43%** e të intervistuarve në **Bashkinë Elbasan** deklarojnë se trajtimi i problemeve është *i mirë*, ndjekur nga **Bashkia Kukës** me **38%** dhe **Bashkia Librazhd** me **31%** të të intervistuarve; **54%** e të intervistuarve në **Bashkinë Kukës** deklarojnë se trajtimi i problemeve *nuk është aspak i mirë*, ndjekur nga **Bashkia Librazhd** me **45%** dhe **Bashkia Elbasan** me vetëm **11%** të të intervistuarve. Ndërkohë që, një pjesë e të intervistuarve deklarojnë se nuk kanë dijeni, ku pjesa më e madhe e tyre i përkasin **Bashkisë Elbasan** me **37%**, ndjekur nga **Bashkia Librazhd** me **16%** dhe **Bashkia Kukës** me **8%** të të intervistuarve. Nga ballafaqimi i këtyre të dhënave rezulton se, mënyra e trajtimit të problematikave të qytetarëve të kësaj kategorie nga Bashkia Kukës dhe Librazhd lë më shumë për të dëshiruar krahasuar me trajtimin e tyre nga Bashkia Elbasan.

III.2 Problematikat e konstatuara dhe rekomandime

Sfidat e mëtejshme të politikës lidhen me vlerësimin e kritereve të aftësisë së kufizuar, rishikimin e masës së pagesave të aftësisë së kufizuar në përputhje me standardet bashkëkohore evropiane dhe ri-integrimin e PAK me shërbimet sociale dhe shëndetësore. Procedurat dhe proceset duhet të automatizohen në masën më të madhe të mundshme dhe duhet të synohet një proces i drejtë dhe transparent, ashtu siç duhet të mundësohet ulja e rasteve të abuzimeve.

Institucionet përgjegjëse duhet të krijojnë një dialog të vazhdueshëm ndërmjet zyrave përgjegjëse për shërbimet shoqërore dhe atyre për shërbimet e punësimit, për rritjen e hapësirave për ri-integrimin në punë të personave me aftësi të kufizuar.

Bazuar në nevojat reale të personave me aftësi të kufizuar, vlerësimin bio-psiko-social të gjendjes së tyre, sfidë mbetet strukturimi më i përshtatshëm i pagesave të aftësisë së kufizuar ashtu si dhe integrimi i tyre me shërbimet shoqërore, me synim plotësimin në masën më të madhe të nevojave të tyre.

Nisur dhe nga përgjigjet dhe problematikat e konstatuara nga intervistat e zhvilluara me qytetarët, janë përgatitur **rekomandimet** e mëposhtme drejtuar organeve të pushtetit qendror dhe vendor (zbatueshmëria e të cilave do të monitorohet nga institucioni i Avokatit të Popullit), dhe që kanë të bëjnë me:

Për Njësitë e Qeverisjes Vendore Elbasan, Librazhd dhe Kukës:

- ✓ Rritjen e informimit dhe ndërgjegjësimit në lidhje me shërbimet sociale që ofrohen nga njësitë e qeverisjes vendore për personat me aftësi të kufizuar.
- ✓ Marrjen e të gjithë hapave dhe procedurave të nevojshme për përfitimin/ofrimin në kohë nga organet e pushtetit vendor të pagesës për aftësinë e kufizuar dhe të pagesës si përfitim paaftësie, shtesë në pensionin e invaliditetit.
- ✓ Lehtësimin e procesit të aplikimit për të qenë pjesë e skemës së përfitimit të pagesës së aftësisë së kufizuar përmes rritjes së bashkëpunimit të strukturave vendore me grupet që i përkasin kësaj kategorie.
- ✓ Realizimin e plotë të përshtatshmërisë ndërtimore për personat me aftësi të kufizuara (Infrastruktura rrugore duhet të jetë e përshtatur, me qëllim që të sigurojë lëvizje të pavarur për ta: sinjalistikën rrugore të perceptueshme nga personat me probleme shikimi, transport publik të aksesueshëm, institucione arsimore të përshtatura dhe të aksesueshëm, qendra rehabilitimi etj, të cilat do të ofronin mundësi të barabarta për të gjithë qytetarët).
- ✓ Ofrimin e aksesit në transportin urban publik dhe rimbursimin e biletës.
- ✓ Ofrimin e informacionit të nevojshëm në lidhje me dispozitat ligjore për punësimin e personave me aftësi të kufizuar.

Për Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale

- ✓ Nevojën për rritjen e shumës së përfituar nga pagesa për aftësinë e kufizuar (krahasuar me atë qëpërfitohet nga skema aktuale) për të përballuar plotësimin e nevojave të përditshme që i duhet një individ me aftësi të kufizuar.

- ✓ Rritjen e transparencës, barazisë dhe përcaktimin e kritereve objektive të përzgjedhjes për individët që përfitojnë pagesën për aftësinë e kufizuar.
- ✓ Marrjen e të gjithë hapave dhe procedurave të nevojshme për përfitimin e paketës higjieno-sanitare të personave që përfitojnë pagesën e aftësisë së kufizuar dhe invalidëve të punës. (Sipas legjislacionit në fuqi, vetëm invalidët paraplegjikë dhe tetraplegjikë përfitojnë një pagesë shtesë, në masën 16000 (gjashtëmbëdhjetë mijë) lekë në muaj, për mbulimin e paketës së domosdoshme me materiale të veçanta higjieno-sanitare).

Për Ministrinë e Financës dhe Ekonomisë

- ✓ Dhënien e të drejtës për të përfituar rimbursimin për shpenzimet në blerjen e karburantit dhe vajit lubrifikant për invalidët paraplegjikë e tetraplegjikë (Ligjet specifike për personat që gëzojnë statusin e invalidit të punës, të invalidit paraplegjik e tetraplegjik dhe statusin e të verbërit³, i japin të drejtën këtyre kategorive për të përfituar rimbursimin e shpenzimeve për blerjen e karburanteve dhe të lubrifikanteve për mjetet motorrike në përdorim të përshtatura për ta).

³ Ligji nr.8098/28.03.1996 “Për statusin e të verbërit”, i ndryshuar
Ligji nr.8626/22.06.2000 “Statusi i invalidit paraplegjik dhe tetraplegjik”, i ndryshuar
Ligji nr.7995/20.09.1995 “Për statusin e invalidëve të punës”, i ndryshuar